

УДК 339.732.5

Є. С. Осадчий

аспірант без відриву від виробництва,
асистент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕТАПИ ТА ФОРМИ ВХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНУ

В статье автором анализируются формы и этапы внедрения иностранного капитала в банковскую систему Украины. А также методы которые использовали иностранные банки для увеличения присутствия на рынке банковских услуг.

In this article are analyzed forms and periods of adoption a foreign capital at the Ukrainian bank market by an author. And methods which have been used by foreign banks for increase of share on the national market banking services.

Ключові слова: іноземний капітал, банки з іноземним капіталом, форми іноземного банківського капіталу.

Участь іноземного капіталу відіграє важливу роль у розвитку банківської системи та економіки будь-якої країни. Адже в останні роки іноземний капітал у переважній більшості країн світу є важливим джерелом фінансування економіки. За умов нестабільного розвитку економіки України, спричиненого переважно відсутністю стабільних джерел фінансування, присутність іноземного капіталу в банківській системі України дає можливість залучати необхідні ресурси на внутрішні фінансові ринки. Важливу роль у процесах залучення іноземного банківського капіталу відіграють міжнародні фінансові організації: МВФ та Світовий банк. Доповнення та сприяння розвитку національних фінансово-кредитних інститутів є головною передумовою ефективного функціонування іноземного капіталу в банківській системі.

Для детального аналізу впливу іноземного капіталу на банківську систему країни потрібно детально описати його характерні особливості та відмінності.

Поняття «іноземний капітал» висвітлюється у різноманітних формах капіталу (приватний, акціонерний, державний, банківський, промисловий, фінансовий та капітал міжнародних фінансово-кредитних організацій та ін.), який належить закордонним власникам. Тобто, залежно від напрямків входження і суб'єктів, яким належить капітал, можна визначити головне його призначення.

За формою інвестування виокремлюють формування власного капіталу в грошовій, матеріально-речовій формі та у формі фінансових активів. Чинним законодавством України передбачено формування власного капіталу банків лише у грошовій формі в національній та вільно конвертованій іноземній валюті. Тому, іноземний банківський капітал — це сукупність коштів у грошовій формі, які залучені або позичені банком у нерезидентів та використовуються для здійснення банківської діяльності задля одержання прибутку.

У нашому дослідженні ринок іноземного капіталу розглядається з позиції поєднання руху кредитних та інвестиційних фінансових потоків від нерезидентів, які працюють на ринках боргу і ринках власності. В результаті, ці два фінансові потоки визначають форми входження іноземного капіталу в банківську систему: у формі грошових ресурсів, які надходять через ринок інструментів власності; та у формі грошових ресурсів, які надходять через ринок боргу (рис. 1).

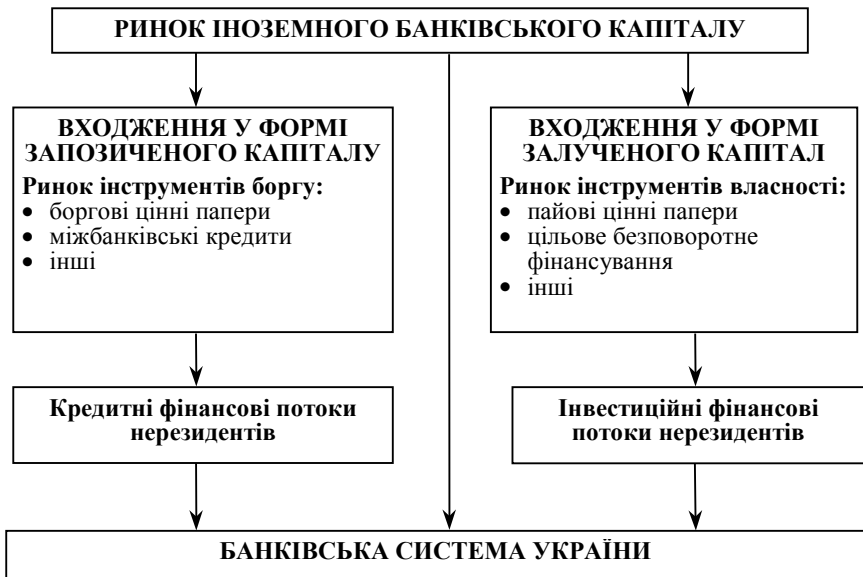

Рис. 1. Структура ринку іноземного банківського капіталу

Звичайно, так само, як не можна відділити сутність від форми, так і ринок іноземного капіталу розглядається через призму сукупності його сутнісно-формальних характеристик.

Ринок інструментів боргу відображає кредитні відносини і акумулює запозичений (борговий) капітал, а ринок інструментів власності, відповідно, відносини з нефіксованими доходами і власний (залучений) капітал. Інструменти власності стимулюють рух інвестиційних (неборгових) ресурсів, а інструменти боргу фіксують одночасно активи позикодавця та зобов'язання дебітора й уособлюють запозичений капітал, тому пропонується розрізняти за змістом терміни «залучений» і «запозичений» капітал, оскільки вони базуються на використанні різних фінансових інструментів і формують різні фінансові потоки.

Наведена вище схема структури ринку іноземного банківського капіталу є композиційно синтезованою внаслідок виділення двох відносно самостійних його сегментів — ринків боргу і власності, а також переплетення двох видів фінансових потоків — інвестиційного і кредитного. Ці два потоки мають спільну субстанційну основу — гроші чи грошові еквіваленти (документи) у вигляді цінних паперів і відмінну фінансову перспективу у відносинах між іноземними власниками капіталів і споживачами капіталу.

З одного боку, ринок інструментів власності (цінних паперів) і банківських кредитів конкурують між собою, а з іншого, доповнюють один одного, створюючи оптимальні умови для ефективного руху іноземного капіталу в банківські системи країн, які його потребують.

Тому визначальною є роль банківської системи, яка повинна стати головною сполучною ланкою між зовнішніми ринками капіталів та реальним сектором національної економіки, де головним завданням стоїть забезпечення ринкового механізму в стимулюванні інвестиційної та кредитної діяльності для сталого економічного розвитку. Потрібно зазначити, що наявність різних форм розміщення вільних фінансових ресурсів між їх власниками нерезидентами та банківським сектором обумовлює множинність видів ринків капіталів. Ринок капіталів створюється багатьма секторами, пов'язаних між собою, але між ними немає чітких меж, відбувається постійне переміщення фінансових потоків капіталу з одного сектора в інший. Визначальними при цьому є кон'юнктура ринку і конкретні завдання, які вирішують власники заоща-

джені і споживачі коштів. Розмитість меж та їх складне взаємопроникнення є додатковим аргументом для розуміння зовнішнього ринку капіталу як сукупності ринкових контрактних відносин, спрямованих на забезпечення акумуляції і перерозподілу фінансових активів.

Ефективність функціонування іноземного капіталу в банківській системі залежить від форми присутності іноземного банківського капіталу у приймаючій країні. Наприклад, при створенні філій іноземні банки надають кошти на рекапіталізацію банківського сектору. Крім того, філії іноземних банків за рахунок залучення коштів материнського банку можуть пом'якшувати економічний спад, тобто впливати на економічні процеси в приймаючій країні.

Залучивши іноземного інвестора, вітчизняні банки одержують низку переваг, зокрема: простіший вихід на міжнародні ринки запозичення та відносно низьку вартість зовнішніх ресурсів, вирішення проблеми капіталізації, впровадження сучасних технологій управління і продажу, підвищення корпоративної культури тощо. Експансія іноземних фінансових груп до банківського сектору України відбувалася двома основними шляхами (табл. 1):

1) відкриття нових банків (а в перспективі і дочірніх філій), тобто початок діяльності практично з нуля;

2) купівля і розвиток існуючих місцевих банків, при цьому допускаються два варіанти:

а) купується банк як «оболонка», що дає змогу іноземному банку уникати процедури реєстрації, яка необхідна при використанні інших стратегій входження;

б) відбувається поглинання власного дочірнього банку, що вже здійснює діяльність в Україні [1, с. 5].

Кожен з банків обирає такий варіант експансії та метод входження на ринок банківських послуг іншої країни, який відповідає стратегії його розвитку. В контексті цього, привабливість банківського сектору України для інвесторів зростає, оскільки його структура набула більш сталих інституційних ознак.

Простежимо історичний процес залучення зарубіжного банківського капіталу та створення іноземних банківських установ в Україні. На нашу думку, можна виділити такі етапи залучення іноземного капіталу в банківську сферу (рис. 1).

Таблиця 1

**ХРОНОЛОГІЯ ТА СПОСОБИ ВХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ
В УКРАЇНУ [1, С. 4]**

	Дочірній банк, країна походження капіталу	Рік заснування нового банку	Купівля місцевого банку, рік
1. Створення дочірнього банку			
1	ING, Україна, Голландія	1995	—
2	Сітібанк Україна, США	1998	Ведеться пошук місцевого банку
3	ХФБ Україна, Австрія — Італія	1997	Злиття з Унікредитбанком
4	Міжнародний іпотечний банк, США	2005	—
5	Номос-банк, Росія	2007	
2. Купівля місцевого банку			
6	BNP Paribas, Франція	2005	Укрсиббанк (51 % акцій банку)
7	«Société Generale», Франція	2007	Ікар-банк
8	ОТП-Україна, Угорщина	2006	Райффайзенбанк Україна
9	ABN Ukraine Ltd, Cyprus (група «Альфа», Росія)	2000	Київський інвестиційний банк,
10	Петрокоммерцбанк/ «ИФД Капитал», Росія	2002	Банк «Авіатек»
11	Swedbank, Швеція	2006	ТАС-Коммерцбанк-ТАС-Інвестбанк
12	Група Р.К.О., Польща	2003	Кредитбанк
13	Eurobank EFG, Греція	2006	Банк «Універсальний»
14	SEB, Швеція	2004	Банк «Ажіо»
15	«Erste», Австрія	2007	Банк «Престиж»
16	Банк «Тураналем», Казахстан	2006	Український кредитно-торговий банк
17	Газпромбанк, Росія	2007	Укргазпромбанк
18	Група PPF, Чехія	2006	Агробанк
19	Volkswagenbank, Австрія	2007	Банк «Електрон»
20	«КИТ-ФИНАНС», Росія	2007	Радабанк
21	«Getin Group», Польща	2007	Банк «Прикарпаття»
22	Piraeus Bank, Греція	2007	Міжнародний комерційний банк

Закінчення табл. 1

	Дочірній банк, країна походження капіталу	Рік заснування нового банку	Купівля місцевого банку, рік
23	Martin Popular Bank, Греція	2006	Морський транспортний банк
24	Банк Грузії (комерційний)	2007	Український банк реконструкції і розвитку
25	Сбербанк, Росія	2007	НРБ (Україна)
26	«Нароalim», Ізраїль	2007	Український Інноваційний банк
3. Створення дочірнього банку з подальшою купівлею місцевого банку			
27	«Raiffeisen Centrale», Австрія	1998	Банк «Аваль», 2005 р.
28	«Унікредит», Україна, Італія	1997	Укрсоцбанк, 2007 р.
29	«Calyon», Франція	1994	Індустріально-експортний банк, 2005 р.
30	НРБ, Росія	2004	Енергобанк, 2006 р.
31	ВТБ, Україна, Росія	2005	Банк «Мрія», поглинутий ВТБ (2007 р.)

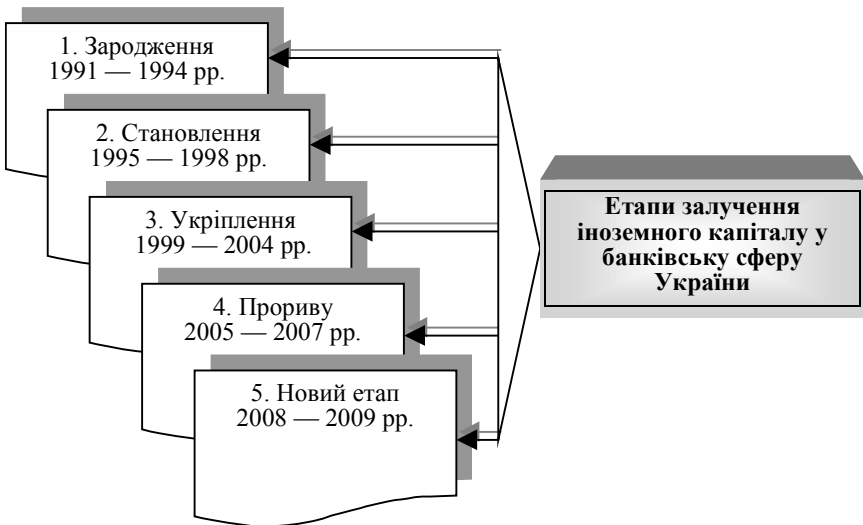

Рис. 1. Головні етапи залучення іноземного капіталу у банківську сферу України протягом 1991–2009 рр.

1. Період з 1991 по 1995 рр. характеризувався підготовкою до процесу входження та появою банків з іноземним капіталом. На початку даного періоду іноземному банківському капіталу було важко переломити стереотипи, які склалися в радянській країні. Але намагання побудувати країну з ринковою економікою спонукає до поживлення дискусії щодо необхідності допуску іноземців на внутрішній банківський ринок. Саме в цей період, у 1993 р., на українському ринку з'явився великий банк зі 100 % французьким капіталом — «Креді Ліоне Україна». Він був першим банком зі 100 % іноземним капіталом, який почав працювати в незалежній Україні.

У початковий період на ринку банківських послуг України існувало відсоткове обмеження на участь іноземного капіталу в банківському секторі. Банківські установи зі 100 % іноземним капіталом мали право надавати свої послуги лише зарубіжним компаніям та фізичним особам-іноземцям, що спонукало іноземних інвесторів створювати в Україні свої дочірні структури [2, с. 82].

2. Етап становлення, який припадав на 1995–1998 рр., вимагав нових підходів до функціонування іноземного банківського капіталу. Цей період характеризувався лібералізацією умов для банків та банків з іноземним капіталом, які працювали на території України. В країні спостерігалась сприятлива макроекономічна ситуація, зниження темпів інфляції, початок економічного зростання. Це спричинило справжній потік зарубіжних інвесторів і зростання кількості банківських установ з іноземним капіталом на українському ринку. Банки з іноземним капіталом отримали значні конкурентні переваги перед вітчизняними банківськими установами. В цей період в Україні було створено ще 10 банківських установ з іноземним капіталом, із них — 5 іноземних банків зі 100 % капіталом нерезидентів.

3. Третій етап припадає на 1999–2004 рр. На цьому етапі відбувається стабілізація та укріплення позицій існуючих іноземних банків на ринку України. Фінансової криза 1998 р. зменшила інвестиційну діяльність, спостерігалась незаінтересованість зарубіжних інвесторів у залученні капіталів. На протязі всього періоду часу не було ніяких передумов у залученні в Україну іноземного банківського капіталу, хоча на початку 2000 р. зростає інтерес з боку російських банківських установ, які активно почали купувати українські банки. Причому російським банкірам

в Україні не потрібний банк лише для стабільного залучення грошових ресурсів і формування ресурсного поля, вони, як правило, мають ресурси і розглядають дочірній банк в Україні як інструмент отримання максимального доходу від проведення банківських операцій, або використовують його для обслуговування своїх фінансових потоків.

4. Четвертий етап став визначальним для функціонування іноземного банківського капіталу на вітчизняному ринку банківських послуг, це яскраво демонструє табл. 1. Зростаюча активність іноземних банків у першу чергу пояснювалась стабілізацією економічної ситуації в Україні, що робить її сприятливою для банківського бізнесу. Банківська система акумулюючи значні кошти та оперативно розміщуючи їх, стала найприбутковішою ланкою фінансового ринку України. Серед основних чинників, які мотивують входження іноземного капіталу до банківського сектору України, є отримання ринкових переваг за рахунок місткості вітчизняного ринку банківських послуг і перспектив його розширення. Ринок банківських послуг ще до кінця не сформований, про що свідчить постійне зростання активів банківської системи та успішний вихід на цей ринок нових банків.

5. Новий етап функціонування іноземного капіталу на банківському ринку України розпочався з глобальних фінанси-економічних, які в подальшому однозначно вплинуть на національну економіку. Масштаби кризи значно посилилися в наслідок фінансової глобалізації. А головною її причиною, як і попередніх світових кризах, були спекуляції. За таких обставин спекулятивний капітал, що шукає стабільні ринки з найвищими прибутками, перейшов із ринків розвинених країн до країн з економіками, що розвиваються, які продовжували демонструвати високі темпи зростання та прибутковості. До цих країн належить також Україна, банківська система якої у 2006–2008 роках мала надзвичайно високі темпи зростання кредитного портфеля, та як наслідок зростання рівня прибутковості. Фінансова криза повинна сприяти якісному становленню банківської системи України, а не кількісному (як це було до цього етапу).

Розвиток іноземного банківського капіталу в Україні пройшов кілька етапів, кожен з яких характеризує нову сходинку у становленні та діяльності банків з іноземним капіталом на території України.

Прихід іноземного капіталу в банківську систему є об'єктивним процесом в умовах глобалізації та відкритості економіки. Дискусій-

ним питанням залишається ступінь його присутності, що у свою чергу є одним із стратегічних завдань Національного банку України. Ми вважаємо, що основним аспектом при дослідженні стабільності банківського сектору України має бути збереження диверсифікованості представлення капіталу за країною походження, що супроводжується детальним аналізом материнської установи.

Література

1. Шаповал А. Присутність іноземного капіталу в банківському секторі України // Вісник НБУ. — 2008. — № 4. — С. 2–7.
2. Чуб О. О. // Банківська справа. — 2008. — № 6. — С. 81–89.

Стаття надійшла до редакції 15.05.09.

УДК 658.15

Н. М. Притуляк

канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри фінансів підприємств,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЦІНА РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

При рассмотрении вопросов формирования прибыли обращено внимание на присущее теории финансового менеджмента упущение, когда в качестве объекта исследования рассматривается лишь постоянный капитал, тогда как прибавочную стоимость создает капитал переменный. С целью некоторого восполнения обнаруженного пробела в статье изучена природа капиталовложений в оплату труда и раскрыты нетипичные ожидания последствия их оптимизации, которые находят свое проявление на размере финансового результата.

At consideration of questions which are related to forming of income it was paid attention on the peculiar omission of theory of financial management, when the object of research of scientists was only a constant capital, while the added cost is created exceptionally by a variable capital. To fill found out such admission, in the article nature of capital investments was explored in payment of labour and untypical consequences were exposed their optimizations which influence on the size of financial result.

Ключові слова: формування прибутку, речовий фактор виробництва, особистий фактор виробництва, робоча сила, заробітна плата, витрати на оплату праці, економічні інтереси, система матеріального стимулювання праці.